

**Załącznik nr 1
do Uchwały Nr XXIX.175.2013
Rady Powiatu w Giżycku
z dnia 29 maja 2013 r.**

Miłki, kościół parafialny

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POWIECIE GIŻYCKIM NA LATA 2013-2016

Giżycko, kwiecień 2013 r.

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	1
2. Podstawa prawna opracowania Programu Opieki nad Zabytkami	5
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	6
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	21
5. Relacje Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Giżyckim z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	26
6. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego powiatu giżyckiego	34
7. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego powiatu	64
8. Założenia programowe i zadania Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Giżyckim	68
9. Instrumentarium realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami	71
10. Źródła finansowania opieki nad zabytkami	72
11. Zasady oceny realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami	74

1. CEL OPRACOWANIA POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Celem opracowania **Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Giżyckim na Lata 2013 – 2016** jest określenie zasadniczych kierunków działań inicjowanych przez samorząd powiatu w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego występującego w jego granicach administracyjnych, zgodnie z przepisami ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Dziedzictwo kulturowe to nie tylko dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, lecz także dorobek naszych czasów. Najczęściej utożsamiamy dziedzictwo kulturowe z archeologią, architekturą, sztuką i zabytkami. Za zabytek uznaje się nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością, stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt 1 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*). Zabytki są niezastąpionym źródłem informacji o życiu i działaniach człowieka oraz o historycznym rozwoju umiejętności artystycznych i technicznych. Zabytki są zasobami nieodwracalnymi, decydującymi o tożsamości miejsca. Chcąc zachować łączność pomiędzy przeszłymi i przyszłymi pokoleniami, musimy dążyć do ich zachowania. Złożoność i interdyscyplinarność działań w tej sferze w warunkach gospodarki rynkowej wymaga strategicznego zarządzania zabytkami, opartego na długookresowej wizji rozwoju. Narzędziem realizacji strategii opieki nad zabytkami mają być programy opieki nad zabytkami. Świadomość potrzeby ratowania i ochrony zabytków, dbanie o należyty stan zabytków jest coraz powszechniejsza wśród mieszkańców naszego powiatu. Rewitalizacja poszczególnych obiektów, jak również całych zespołów zabudowy jest szansą na ich uratowanie. Tak więc stworzenie programu opieki nad zabytkami jest nie tylko koniecznością przewidzianą ustawą, ale przede wszystkim potrzebą społeczną. Jest również ważnym czynnikiem w upowszechnianiu wiedzy i pomaganiu właścicielom zabytków w dbaniu o ich dobrą kondycję. Miejsce nigdy nie będzie atrakcyjne dla turysty, jeżeli jego zabytki będą zaniedbane, niewłaściwie promowane czy eksponowane. To urok zadbanych zabytków, ulicznych zaułków i parków tworzy niepowtarzalny charakter danego miejsca do którego z chęcią powraca turysta. Kultura i tradycja naszego regionu, malownicze

położenie geograficzne oraz zabytki tworzą niepowtarzalny produkt turystyczny, który jest znaczącym elementem rozwoju powiatu.

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Stanowi podwalinę współpracy między samorządem powiatowym, samorządami gminnymi, właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Współpraca ta rozwijana w kolejnych latach powinna przynieść lokalnej społeczności wymierne korzyści – zachowanie naszego dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

Nieodzownym elementem tego typu działań jest budzenie w społeczeństwie świadomości istnienia zabytków i potrzeby ich rewitalizacji, jak również zwrócenie uwagi na istniejącą wspólnotę kulturową. Aby to osiągnąć należy pobudzić świadomość właścicieli, użytkowników i jednostek samorządu terytorialnego, skłonić te grupy do współdziałania, wzbudzić ich odpowiedzialność za właściwy stan zachowania obiektów historycznych oraz aktywny udział w zakresie opieki nad zabytkami.

Niniejszy Program jest pierwszym dokumentem tego rodzaju opracowanym dla powiatu giżyckiego. Postanowiono, że w programowanym okresie, tj. w latach 2013-2016 działania podejmowane w jego ramach, będą dotyczyły przede wszystkim działań określanych jako „miękkie”, tj. działań o charakterze nieinwestycyjnym. Celem ich jest przede wszystkim promocja powiatu i jego dziedzictwa kulturowego, jak również edukacja dotycząca opieki nad zabytkami połączona z wydarzeniami o charakterze historycznym. Mają one stanowić podstawę do działań podejmowanych w kolejnych okresach programowych, gdy świadomość w zakresie ochrony zabytków będzie większa.

Program został opracowany zgodnie z wytycznymi Poradnika Metodycznego – Gminny Program Opieki nad Zabytkami, przygotowanego przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną obowiązku wykonania **Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Giżyckim na Lata 2013 – 2016** jest *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.* (Dz. U. Nr 162 poz.1568 z późn. zm).

Szczegółowe cele powiatowego programu opieki nad zabytkami zawarte są w art. 87 tej ustawy i należą do nich:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Ustawa wprowadza obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami przez samorządy - zarówno na szczeblu wojewódzkim, powiatowym, jak i gminnym. Zgodnie z art. 87 ust. 1 cytowanej wyżej ustawy Zarząd Powiatu sporządza na okres 4 lat powiatowy program opieki nad zabytkami, który po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków przyjmuje Rada Powiatu. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym, a z jego realizacji Zarząd Powiatu sporządza co dwa lata sprawozdanie, które następnie przedstawia Radzie Powiatu.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Obiekty zabytkowe – zabytki nieruchome i ruchome, podlegają na terytorium Polski ochronie prawnej na mocy wielu aktów prawnych:

3.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku

Obiekty zabytkowe są objęte ochroną prawną określoną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela:

Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolność i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Art. 6. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

Art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

3.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.)

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami). Dla niniejszego *Programu...* zasadne jest przywołanie poniższych artykułów tej ustawy:

Art. 3. Użyte w ustawie określenia oznaczają:

1. zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

2. zabytek nieruchomy - nieruchomości, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
3. zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
4. zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
5. instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
6. prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
7. prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
8. roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
9. badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
10. badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
11. badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
12. historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

13. historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
14. krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
15. otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Art. 4. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

1. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
2. zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3. udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
4. przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
5. kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6. uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 6.1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1. zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
2. zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85 z późniejszymi zmianami),
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7. Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Art. 16.1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego

oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Art. 17.1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

- 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
- 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
- 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
4. składowania lub magazynowania odpadów.

2. W razie ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości na skutek ustanowienia zakazów i ograniczeń, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 131-134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (tj. Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późniejszymi zmianami).

Art. 18.

1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające

opiekę nad zabytkami.

Art. 19.

1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20. Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 21. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22.1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1/ zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2/ inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3/ inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków

Art. 89. Organami ochrony zabytków są:

1. minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2. wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Szczegółowy zakres zadań i kompetencji organów samorządu powiatowego w odniesieniu do problematyki ochrony dóbr kultury został uregulowany przede wszystkim w dwóch ustawach:

- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym.

art. 4 ust. 1 - zawiera generalną zasadę, że powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym. Ustawodawca wymienia wśród 22 kategorii zadań publicznych powiatu kulturę i ochronę dóbr kultury. Katalog ten ma charakter zamknięty, rozszerzyć go może jedynie przepis ustawy szczególnej.

- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

art. 103 - określa wyłączne kompetencje starosty w zakresie powoływania społecznych opiekunów zabytków. Na wniosek wojewódzkiego konserwatora starosta ustanawia społecznych opiekunów zabytków lub cofa takie ustanowienie. Równocześnie starosta prowadzi listę społecznych opiekunów zabytków. Osobie fizycznej pełniącej funkcję społecznego opiekuna zabytków starosta wydaje legitymację społecznego opiekuna zabytków, natomiast osobie prawnej lub innej jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, pełniącej funkcję społecznego opiekuna zabytków, starosta wydaje zaświadczenie, które zawiera informację o nadaniu uprawnień opiekuna.

art. 12 - starosta, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie.

art. 50, ust. 3 – w przypadku wystąpienia zagrożenia dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, polegającego na możliwości jego zniszczenia lub uszkodzenia, starosta, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może wydać decyzję o zabezpieczeniu tego zabytku w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia. W przypadku, gdy nie jest możliwe usunięcie zagrożenia, zabytek nieruchomy może być na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wywłaszczony przez starostę na rzecz Skarbu Państwa lub gminy właściwej ze względu na miejsce położenia tego zabytku, w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami.

art. 81 - dopuszcza możliwość udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane zgodnie z art. 77 może obejmować nakłady konieczne na:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,

- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru,
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Łączna kwota dotacji udzielonych przez organ stanowiący powiatu nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Organy uprawnione do udzielania dotacji prowadzą wykazy udzielonych dotacji oraz informują się wzajemnie o udzielonych dotacjach.

Szczególnie ważną rolę *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* przypisuje właścicielowi lub posiadaczowi obiektu zabytkowego. Należy podkreślić, że dysponowanie zabytkiem powoduje – z jednej strony – obowiązki ciążące na właścicielu/użytkowniku, z drugiej jednak strony przysługują mu liczne prawa.

Art. 5. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Art. 25.

1. Zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru wymaga posiadania przez jego właściciela lub posiadacza: 1) dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku; 2) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu prac konserwatorskich przy zabytku

nieruchomym, określającego zakres i sposób ich prowadzenia oraz wskazującego niezbędne do zastosowania materiały i technologie; 3) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku, z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości.

2. W celu spełnienia wymagań, o których mowa w ust. 1, wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany nieodpłatnie udostępnić do wglądu właścicielowi lub posiadaczowi zabytku nieruchomego posiadaną przez siebie dokumentację tego zabytku oraz umożliwić dokonywanie niezbędnych odpisów z tej dokumentacji.

Art. 26.

1. W umowie sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, stanowiącego własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, przy określaniu sposobu korzystania z tego zabytku należy nałożyć, jeżeli stan zachowania zabytku tego wymaga, na nabywcę lub dzierżawcę obowiązek przeprowadzenia w określonym terminie niezbędnych prac konserwatorskich przy tym zabytku.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do decyzji o oddaniu w trwały zarząd zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru.

Art. 27. Na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku wojewódzki konserwator zabytków przedstawia, w formie pisemnej, zalecenia konserwatorskie, określające sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

We wniosku należy wskazać zakres planowanych prac, ze wskazaniem zaplanowanych do zastosowania materiałów budowlanych i rozwiązań technicznych.

Art. 28.

Niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Art. 31.

1a. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować:

1) roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków albo

2) roboty ziemne lub dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego

– jest obowiązana, z zastrzeżeniem art. 82a ust. 1, pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków.

2. Zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych, o których mowa w ust. 1a, ustala wojewódzki konserwator zabytków w drodze decyzji, wyłącznie w takim zakresie, w jakim roboty budowlane albo roboty ziemne lub zmiana charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, zniszczą lub uszkodzą zabytek archeologiczny.

3. Egzemplarz dokumentacji badań, o których mowa w ust. 1, podlega po ich zakończeniu nieodpłatnemu przekazaniu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

Art. 36.

1. Pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;

2) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;

3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;

4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;

5) prowadzenie badań archeologicznych;

6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;

7) trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;

8) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;

9) zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;

10) umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;

- 11) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru;
 - 12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.
2. Na polskich obszarach morskich pozwolenie na podejmowanie działań, o których mowa w ust. 1 pkt 5 i 12, wydaje dyrektor urzędu morskiego w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków właściwym dla miejsca siedziby urzędu morskiego.
 3. Pozwolenia, o których mowa w ust. 1, mogą określać warunki, które zapobiegają uszkodzeniu lub zniszczeniu zabytku.
 4. Wojewódzki konserwator zabytków może uzależnić wydanie pozwolenia na podejmowanie działań, o których mowa w ust. 1 pkt 6, 9 i 11, od przeprowadzenia, na koszt wnioskodawcy, niezbędnych badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych. Egzemplarz dokumentacji badań jest przekazywany nieodpłatnie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.
 5. Pozwolenia, o których mowa w ust. 1, wydaje się na wniosek osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do korzystania z zabytku wpisanego do rejestru, wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu albo ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego.
 6. Pozwolenie na prowadzenie badań archeologicznych wydaje się na wniosek osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do korzystania z nieruchomości, wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu albo ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego.
 7. Pozwolenie na prowadzenie badań konserwatorskich i architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru albo badań archeologicznych lub poszukiwań ukrytych bądź porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, wydaje się również na wniosek osób fizycznych albo jednostek organizacyjnych zamierzających prowadzić te badania lub poszukiwania. W przypadku nieuzyskania zgody właściciela lub posiadacza nieruchomości na przeprowadzenie tych badań lub poszukiwań przepisy art. 30 ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio.
 8. Uzyskanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podjęcie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru nie zwalnia z obowiązku uzyskania

pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami Prawa budowlanego.

3.3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.)

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów.

W art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) zostały określone zadania własne gminy:

Art. 7.1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy.

W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9/ kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3.4. Inne akty prawne

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się także w innych obowiązujących ustawach, przede wszystkim:

- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.),

- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jednolity Dz.U. z 2010 r.

Nr 243, poz. 1623),

Art. 20, ust. 2:

W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji.

Art. 39

1. Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.
 2. Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków.
 3. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
 4. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.
- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz.U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.),
 - ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.),
 - ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz.U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651 z późn. zm.),
 - ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2001 Nr 13, poz. 123 z późn. zm.),
 - ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz.U. z 2006 r. Nr 97, poz. 673 z późn. zm.).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Art. 84 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* nakłada na Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego obowiązek sporządzenia *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*. Celem krajowego programu jest stworzenie warunków niezbędnych do sprawowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W krajowym programie powinny zostać określone cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposoby finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji. Zadaniem głównym polityki państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest stworzenie w najbliższej przyszłości mechanizmów, które dostosowałyby tę sferę do warunków gospodarki rynkowej. Planowane działania dotyczą sfery legislacyjnej, zmian organizacyjnych obejmujących konieczne rozszerzenie zakresu działań instytucji odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz zmian w strategii i organizacji ochrony dóbr kultury.

Założenia do Programu krajowego określiły cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Celem programu krajowego jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. W założeniach, program ma również uporządkowanie działań w sferze ochrony zabytków poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

1. zasady *primum non nocere* (po pierwsze nie szkodzić),
2. zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
3. zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
4. zasady, zgodne z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,

5. zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
6. zasady odwracalności metod i materiałów,
7. zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą postępowania konserwatorów – pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

Założenia do Programu krajowego określiły priorytety:

A/ w zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami:

1. Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
2. Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
3. Pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych.
4. Objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki.
5. Pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
6. Ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami.
7. Ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach. Doskonalenie i rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami.
8. Udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.

B/ w zakresie działań o charakterze systemowym:

1. Powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa. Realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące i dobra kultury i natury (World Cultural Heritage).

2. Przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce. Wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania.

C/ w zakresie systemu finansowania:

Stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.

D/ w zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:

1. Tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji. Stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac, przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych.
2. Gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa.
3. Wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego. Wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

E/ w zakresie kształcenia i edukacji:

1. Utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony. Zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.
2. Kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa. Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków.
3. Upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej. Tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

F/ w zakresie współpracy międzynarodowej:

1. Wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie.
2. Oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości. Troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

Do czasu zakończenia prac nad Powiatowym Programem Opieki nad Zabytkami w Powiecie Giżyckim nie ukończono prac nad programem krajowym, stąd możliwe było uwzględnienie w niniejszym programie jedynie wyżej omówionych tez do krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami¹.

4.2. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013. Uzupełnienia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020 (dokument wdrożeniowy: Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004–2013)”.

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004-2013 jest elementem opracowanej w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2013. W 2005 roku MKiDN przygotowało uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020. Narodowy Program Kultury określa politykę rządu wobec zabytków i dziedzictwa kulturowego do 2013 r. Celem strategicznym programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych. Zawiera ona również ogólne wytyczne do konstruowania programu gminnego

Przyjęte zostały następujące priorytety:

1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

Działania realizowane w ramach tego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich

¹ Tezy dostępne na stronach Narodowego Instytutu Dziedzictwa <http://www.nid.home.pl/pliki/tezy.pdf>

mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Kultury w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Program ten jest zgodny z Narodowym Planem Rozwoju (Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju, Dz.U. Nr 116, poz. 1206 z późn. zm.) oraz z założeniami do Krajowego Programu Ochrony Zabytków. Podstawą do sformułowania Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i dziedzictwa kulturowego” jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” miał określony plan działania na lata 2004-2006.

Wytyczone zostały strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

- a. przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- b. podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- c. poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- d. ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie.
- e. intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

W dniu 6 września 2005 r. przyjęty został przez Radę Ministrów „Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego”, który jest uzupełnieniem powyżej omówionych dokumentów rządowych.

5. RELACJE

POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POWIECIE GIŻYCKIM Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU

5.1. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Warmińsko-Mazurskiego na Lata 2012-2015

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Warmińsko-Mazurskiego na Lata 2012-2015 został przyjęty uchwałą nr XIII/240/11 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 grudnia 2011 r.

Ideą opracowania Programu Opieki nad Zabytkami dla województwa warmińsko-mazurskiego było uznanie potrzeby zachowania zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego jako ważnego czynnika wpływającego na kształtowanie się tożsamości regionalnej i promocji turystycznej.

W celu realizacji idei opracowania, w/w Program ustalił podstawowe zakresy podejmowanych działań, zmierzających do ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego województwa:

1. Zespolenie i koordynacja form i metod ochrony dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez:

- a/ realizację powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące dobra kultury i natury;
- b/ powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną (ochrony przyrody), architektoniczną i przestrzenną, celną oraz polityką bezpieczeństwa;
- c/ włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania województwa;
- d/ uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków (w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego) łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej w planach rozwoju województwa;
- e/ uwzględnianie – w planach zagospodarowania przestrzennego – ochrony środowiska naturalnego powiązanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi i ruralistycznymi oraz zespołami architektonicznymi;

f/ opracowywanie gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami jako ważnego instrumentu kształtowania lokalnych strategii rozwoju;

g/ wykorzystywanie nowej formy ochrony zabytków, jaką stanowi park kulturowy;

2. Opieka nad zabytkami nieruchomymi ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i zespołów charakterystycznych dla województwa warmińsko-mazurskiego:

a/ Wspieranie polityki konserwatorskiej dotyczącej m.in.: postępowania zgodnie z obowiązującymi standardami i zasadami konserwatorskimi, wykonywania kompleksowych dokumentacji obiektów zabytkowych poddawanych pracom konserwatorskim bądź rewaloryzacyjnym;

b/ Inicjowanie, wspieranie i popularyzacja działań zmierzających do wyszukania nowych właścicieli lub dzierżawców dla obiektów zabytkowych wymagających zagospodarowania;

c/ Dofinansowywanie wybranych prac badawczych i dokumentacyjnych związanych z najważniejszymi obiektami zabytkowymi – wprowadzenie systemu wojewódzkich grantów badawczych;

d/ Dofinansowywanie prac konserwatorskich przy zabytkach, zgodnie z priorytetami określonymi w Programie;

e/ Wdrożenie i realizacja programów opieki nad zabytkami o szczególnym znaczeniu dla tożsamości kulturowej województwa, tj. Program ochrony gotyckiej architektury ceglanej, Program ochrony i odnowy centrów historycznych miast oraz zespołów urbanistycznych powstałych w XIX i XX w., Program ochrony dziedzictwa wiejskiego, Program ochrony i odnowy architektury użyteczności publicznej, Program ochrony architektury przemysłowej i zabytków techniki, Program ochrony zabytkowych zespołów dworsko-parkowych, Program ochrony alei przydrożnych, Program ochrony sanktuariów pielgrzymkowych, Program ochrony architektury sakralnej XIX i XX wieku, Program ochrony kapliczek i krzyży przydrożnych.

3. Opieka nad zabytkami ruchomymi poprzez:

a/ dokumentację;

b/ konserwację;

c/ działania promocyjne

4. Opieka nad zasobami muzeów

5. Program ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego województwa warmińsko-mazurskiego

W Programie uznano obszar województwa warmińsko-mazurskiego za region o wyjątkowych walorach archeologicznego dziedzictwa kulturowego. Decydują o tym przede wszystkim:

- stosunkowo duża liczba znanych stanowisk, w tym dobrze zachowanych i mających wyjątkowe znaczenie dla archeologii europejskiej. Przykładem może być sieć osad nawodnych kultury kurhanów zachodniobałtyjskich bądź też kompleksy grodzisk, kurhanów, itp.;
- charakter wielu z nich, ujawniający interesujące związki z terenami ościennymi, w tym szczególnie od wschodu i zachodu regionu;
- walory stosunkowo nieprzekształconego jeszcze środowiska naturalnego, z którym współgra archeologiczny krajobraz kulturowy (np. grodziska i kurhany, a także niektóre charakterystycznie posadowione stanowiska płaskie).

Strategia ochrony archeologicznych zasobów regionu powinna się skupić na następujących zadaniach:

- a/ współpracę ze środowiskiem tzw. „wykrywaczy” zmierzającą do pełnej kontroli ich działalności, a także dającą możliwości wykorzystania ich umiejętności w działaniach zmierzających do pełniejszego rozpoznania zasobów archeologicznych i zapobieganie działalności przestępczej polegającej głównie na nielegalnym handlu zabytkami archeologicznymi;
- b/ szerszą niż dotychczas edukację i popularyzację w zakresie potrzeby ochrony dziedzictwa archeologicznego poprzez organizacje plenerowych festynów i pokazów, szlaków turystycznych, ścieżek edukacyjnych itp.;
- c/ wspieranie rewitalizacji zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- d/ wspieranie działań zmierzających do podejmowania prac konserwatorskich przy archeologicznych zabytkach ruchomych wpisanych do rejestru zabytków;
- e/ powołanie Muzeum Archeologicznego – nowoczesnej placówki o randze wojewódzkiej o odpowiednim zapleczu magazynowym, której zadaniem byłoby m.in. systematyczne gromadzenia i eksponowanie pozyskiwanych w trakcie badań materiałów zabytkowych, a także ich konserwację i digitalizację.
- f/ utworzenie parków kulturowych, działających w oparciu o zabytki archeologiczne.

6. Ochrona dziedzictwa niematerialnego.

7. Praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego – rozwój turystyki, działania edukacyjne, promocyjne.

- a/ utworzenie portalu internetowego, aktualizowanego na bieżąco, o wielowątkowym profilu informacyjnym na temat dziedzictwa kulturowego regionu;
- b/ stworzenie wojewódzkiego jednolitego systemu regionalnej popularyzacji i promocji zagadnień z zakresu ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, skierowanego do jednostek samorządu terytorialnego, szkół, organizacji pozarządowych itp.
- c/ działania wspierające wykorzystywanie obiektów zabytkowych (zwłaszcza nieużytkowanych) dla potrzeb rozwoju infrastruktury turystycznej;
- d/ realizacja programu ogólnospołecznej edukacji kulturowej; właściwa edukacja dzieci i młodzieży nastawiona na poznanie wartości tzw. „małych ojczyzn” i wskazanie potrzeby ochrony krajobrazu kulturowego jako swoistego wyróżnika i świadectwa tożsamości regionalnej;
- e/ wydawanie i dofinansowywanie wydawnictw poświęconych zabytkom Warmii i Mazur;
- f/ promowanie i wspieranie przywracania lub utrzymywania w obiektach pierwotnych, historycznych funkcji;
- g/ współdziałanie w organizacji i współfinansowanie imprez kulturalnych, zwłaszcza o znaczeniu ponadlokalnym, promujących dziedzictwo kulturowe;
- f/ działania związane z funkcjonowaniem szlaków edukacyjno-turystycznych po zasobach dziedzictwa kulturowego;
- g/ organizacja i rozszerzenie formuły Europejskich Dni Dziedzictwa.

5.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami w Powiecie Giżyckim zgodny jest z wyznaczonymi w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego (uchwała nr XXXIII/505/02 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 lutego 2002 r.) celami polityki przestrzennej, zasadami ich realizacji oraz przyjętymi w planie kierunkami działań polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

W sferze kulturowej obejmującej system ochrony dziedzictwa kulturowego przyjęto zasady kompleksowości działań ochronnych i rewaloryzacyjnych, łączenia ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego oraz promowania regionalnych walorów dziedzictwa kulturowego.

Podstawowe cele polityki przestrzennej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, zapisane w planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego dotyczą:

- ochrony dziedzictwa kulturowego i historycznego jako filaru turystyki;
- otoczenia szczególną troską obiektów zabytkowych o randze krajowej i międzynarodowej a także obiektów o mniejszej randze lecz decydujących o odrębności regionalnej;
- przywrócenia zespołom staromiejskim ich historycznego charakteru (rewaloryzacja);
- zachowania historycznej zabudowy wiejskiej z układem drożnym oraz zabytkowych układów pałacowych, dworskich i parkowych;
- respektowanie w zagospodarowaniu przestrzennym bezkonfliktowego wkomponowania zabudowy w przestrzeń historyczną.

Rozwiązanie problemów w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego będzie obejmowało przede wszystkim:

- działania ochronne i zabezpieczające, a także określenie zasobów i ich wartości;
- opracowanie strategii działań zmierzających do skutecznej i ciągłej ochrony, prawidłowego ich zagospodarowania i wypromowania;
- usystematyzowanie istniejących opracowań dotyczących krajobrazu kulturowego na fragmentach byłych województw włączonych w granice nowego regionu, dokonanie ich oceny według jednolitych kryteriów oraz uzupełnienie braków;
- przystosowanie obiektów zabytkowych do nowych funkcji (np. turystyka).

5.3. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020 roku

Założenia Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Giżyckim odwołują się do ogólnych treści przyjętych w Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020 roku (uchwalonej przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego uchwałą nr XXXIV/474/05 z dnia 31 sierpnia 2005

r.). W/w dokument nie zajmuje się w stopniu szczegółowym zagadnieniami związanymi z ochroną i opieką nad zabytkami. Zakłada jednak rozwój, konserwację, rewaloryzację i zagospodarowanie dóbr kultury jako czynnik powiązany z rozwojem produktów turystycznych, zwłaszcza urozmaiceniem oferty w zakresie turystyki kulturowej. Wskazuje także na potrzebę włączenia obiektów zabytkowych do procesu integracji województwa i budowania tożsamości regionalnej poprzez rozszerzenie w programach nauczania historii regionu zagadnień z zakresu dziedzictwa kulturowego.

5.4. Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Giżyckiego

Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Giżyckiego przyjęty został Uchwałą nr XXVI/174/2005 Rady Powiatu w Giżycku z dnia 28 stycznia 2005r.

Dokument ten, poza wymienieniem części obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gmin wchodzących w skład powiatu, nie zajmuje się zagadnieniami związanymi z dziedzictwem kulturowym, jego ochroną oraz wykorzystaniem w celu wzmocnienia potencjału gospodarczego regionu.

5.5. Zintegrowany Program Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Giżyckiego

Zintegrowany Program Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Giżyckiego został przyjęty Uchwałą nr XII/83/2003 Rady Powiatu w Giżycku z dnia 25 listopada 2003 r. oraz zmieniony Uchwałą nr XLII/328/2006 Rady Powiatu w Giżycku z dnia 30 maja 2006 r.

Omawiany dokument we wstępie do części poświęconej walorom kulturowym powiatu wymienia jego zasoby, podając wykaz obiektów zabytkowych uznanych przez autorów opracowania za najciekawsze. Brak jednak w przytaczanym wykazie informacji o kryteriach wyboru.

W dalszych partiach części poświęconej zasobom dziedzictwa kulturowego omawiany jest stan zachowania zabytków. Autorzy słusznie zwracają uwagę, że stan zachowania dziedzictwa kulturowego zależy od indywidualnego użytkownika obiektu, jego dyscypliny w stosowaniu się do zasad konserwatorskich oraz ogólnej świadomości społecznej ludności lokalnej. Podkreślany jest także fakt, iż dysharmonię w krajobrazie kulturowym powoduje nadmierna i niekontrolowana rozbudowa bez planów urbanistycznych, wykorzystująca nowoczesne materiały i formy architektury, niezgodne z tradycjami historycznymi regionu. Przyjęta w omawianym dokumencie wizja rozwoju powiatu giżyckiego do 2015 roku zakłada, że głównym czynnikiem rozwoju są i pozostaną walory przyrodnicze i bogactwo kulturowe

powiatu - rozwijana baza turystyczna będzie uwzględniać te aspekty czyniąc powiat zadbanym, bezpiecznym i przyjaznym dla osób przyjezdnych i mieszkańców.

„Pole działania władz powiatowych i gminnych w zakresie realizacji tego celu powinno zawierać się w szeroko pojętej dbałości o spuściznę kulturową, mającą korzenie w wielonarodowej społeczności zamieszkującej obszar obecnego powiatu giżyckiego. Opieką należy otoczyć zarówno tradycje kulturowe poszczególnych nacji, jak również zachowane budynki i budowle oraz środowisko przyrodnicze w postaci fauny i flory.

Realizacja zadań kulturowych na terenie powiatu opierać się powinna na wspieraniu animatorów kultury oraz entuzjastów i społeczników, dzięki którym zarówno poszczególne gminy, jak i cały powiat mogłyby utrzymać wysoką pozycję w zakresie kultury.

Samorząd, zarówno powiatowy jak i gminny podejmuje szereg działań na rzecz poprawy wyglądu architektonicznego wznoszonych i istniejących budowli. Należy jednak zwrócić uwagę na potrzebę systematycznych działań na rzecz konserwacji figurujących w rejestrze zabytków (budynków mieszkalnych, gospodarczych, kościołów, budowli techniki itp.). Szczególną opieką należy objąć elementy architektury charakterystycznej tylko dla terenu powiatu (zabudowania dworskie i folwarczne, urządzenia hydrotechniczne i obronne). W zakresie budownictwa i architektury krajobrazu należy podjąć działania na rzecz:

- zaniechania lokalizacji i rozbudowy obiektów uciążliwych dla otoczenia;
- ochrony przed zabudową terenów szczególnie cennych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym;
- harmonizowania zabudowy i urządzeń technicznych z otaczającym krajobrazem;
- objęcia szczególną opieką i ochroną zabytków architektury i przyrody.

Poprawie wykorzystania istniejących zasobów sprzyjać będzie ich dobry stan techniczny oraz szeroka promocja w ramach „lokalnego produktu”.

Znaczącą rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym powiatu giżyckiego może odegrać stworzenie wizerunku Giżycka jako miasta wielu kultur. Aby jednak taki wizerunek wykreować, koniecznym staje się zacieśnianie już istniejących więzi pomiędzy istniejącymi w powiecie grupami, zarówno na płaszczyźnie społecznej, gospodarczej, kulturowej, jak i ekumenicznej.

Jedynie zintegrowane społeczeństwo może wspólnie planować i osiągać zamierzone cele. Aby taka społeczność na terenie powiatu giżyckiego powstała, lokalne władze powinny położyć silny nacisk na działalność mającą na celu nawiązanie silniejszych więzi pomiędzy związkami i stowarzyszeniami narodowościowymi.

Nawiązywanie bezpośrednich społecznych i gospodarczych kontaktów partnerskich może zaowocować tworzeniem nowych instytucji, jednostek gospodarczych i kontaktów handlowych. Ponadto bliskość granicy stwarza szanse na rozwój i wymianę handlową z Obwodem Kaliningradzkim. Taka współpraca transgraniczna może okazać się ważnym elementem procesów integracji, stanowi bowiem ważny element polskiej polityki zagranicznej.

Rozwój społeczny i gospodarczy każdego obszaru, niezależnie od położenia geograficznego, zależy od stopnia utożsamiania się jego mieszkańców z miejscem zamieszkania i życia. Jedynie identyfikujący się ze swoim miejscem zamieszkania, pracy i życia codziennego mieszkańcy - stanowiąc spójny organizm społeczny - są w stanie realizować założenia planu rozwoju społeczno-gospodarczego. Aby ten stan w społeczeństwie osiągnąć konieczne jest prowadzenie działalności edukacyjnej wśród mieszkańców, umacnianie w społecznościach poszczególnych gmin chęci zachowania i kultywowania tradycji regionu oraz, co najważniejsze, podejmowania ścisłej współpracy (partnerstwa) na różnych poziomach społecznych. Osiągnięcie pełnej identyfikacji społecznej z miejscem zamieszkania sprzyjać będzie ograniczeniu zjawiska migracji młodych mieszkańców powiatu poza jego granice.

6. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO POWIATU

6.1. Ogólne informacje na temat dziedzictwa kulturowego powiatu

Powiat Giżycki znajduje się we wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego i obejmuje terytorialnie: miasta Giżycko i Ryn, gminę Giżycko, gminę Ryn, gminę Miłki, gminę Kruklanki oraz gminę Wydminy. Powiat Giżycki położony jest w centrum Krainy Wielkich Jezior Mazurskich – jednego z najatrakcyjniejszych krajobrazowo regionów Polski. Centrum krainy stanowi powiat giżycki z ponad 110 jeziorami, w tym najbardziej znanym kompleksem jezior Mamry i Niegocin. Centrum szlaku wodnego znajduje się w Giżycku, stolicy powiatu, nazywanym często Letnią Stolicą Polski.

Teren Powiatu Giżyckiego jest wyjątkowo urozmaicony i bogaty w walory przyrodniczo-krajobrazowe. Znaczną część powierzchni powiatu zajmują jeziora oraz lasy, stąd są tu doskonałe warunki dla uprawiania turystyki wodnej, pieszej i rowerowej.

Przy podejmowaniu działań promocyjnych powiatu na szczególną uwagę zasługuje przyroda i dziedzictwo kulturowe Mazur. Jest to spuścizna osadnictwa występującego tu na przestrzeni całych pradziejów, począwszy od epoki kamienia, poprzez epokę brązu i wczesną epokę żelaza, okres wpływów rzymskich, wczesne i późne średniowiecze aż po czasy nowożytne. Jednak obiekty zabytkowe na skutek długoletnich zaniedbań w większości są w złym stanie technicznym, a w wielu przypadkach zostały znacząco przekształcone.

6.2. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

W myśl art. 6 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami za zabytki nieruchome uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne i ruralistyczne, zespoły

budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Pod względem zasobów dziedzictwa kulturowego powiat giżycki charakteryzuje się znacznymi walorami. Ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego objęto 153 obiekty zabytkowe. Zestawienie nr 1 zawiera ich wykaz, pogrupowany następującymi kategoriami:

- układy urbanistyczne – 2;
- obiekty sakralne – 11;
- cmentarze dawne – 23;
- cmentarze wojenne – 10;
- architektura militaris – 3 (w tym zespół wieloobiektowy);
- zabytki techniki – 4 (w tym zespół 3 budynków);
- zespoły dworsko-folwarczne – 11 (w tym osiem zespołów wieloobiektowych);
- parki dworskie – 13;
- budynki – 78.

Zestawienie nr 1. Wykaz obiektów zabytkowych powiatu giżyckiego, objętych ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego

UKŁAD URBANISTYCZNY		
Giżycko	układ urbanistyczny miasta	nr rej. A-539 z 6.03.1961 r. oraz A-1480 z 3.08.1983 r.
Ryn	układ urbanistyczny części miasta XIV-XVIII w.	nr rej. A-538 z 20.02.1961 r. oraz A-1295 z 1.06.1979 r.

OBIEKTY SAKRALNE		
Doba	kościół ewangelicki	nr rej. A-695 z 15.11.1967 r.
Doba	mauzoleum na cmentarzu ewangelickim	nr rej. A-1463 z 18.03.1983 r.
Giżycko	kościół ewangelicki	nr rej. A-3244 z 19.12.1991 r.

Kruklanki	kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki, parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP	nr rej. A-982 z 15.06.1968 r. oraz A-3795 z 14.02.1995 r.
Miłki	kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki, parafialny p.w. NMP Królowej Polski	nr rej. A-688 z 15.11.1967 r.

Rydzewo	kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki, parafialny p.w. św. Andrzeja Boboli	nr rej. A-689 z 15.11.1967 r.
Sterławki Wielkie	kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki, parafialny p.w. Opatrzności Bożej	nr rej.A-1715 z 20.10.1986 r.

Szymonka	kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki, parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP	nr rej. A-3262 z 8.01.1992 r.
Orłowo 41	kościół ewangelicki, obecnie cerkiew prawosławna p.w. św. Jana	nr rej. A-2754 z 10.03.1989 r.

Wydminy	kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki, parafialny p.w. Chrystusa Zbawiciela z wyposażeniem wnętrza, w granicach ogrodzenia	nr rej. A-216 z 15.03.1957 r.
Zelki	kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki, parafialny p.w. MB Gietrzwałdzkiej	nr rej. A-2760 z 10.03.1989 r.

CMENTARZE DAWNE		
Berkowo	cmentarz rodziny Willutzkich	nr rej. A-3759 z 2.11.1994 r.
Brożówka	cmentarz ewangelicki, rodzinny	nr rej. A-3211 z 12.11.1991 r.
Doba	cmentarz ewangelicki z aleją dojazdową	nr rej. A-1683 z 15.05.1986 r.
Dziewiszewo	cmentarz ewangelicki, wiejski	nr rej. A-3016 z 14.03.1990 r.
Giżycko	cmentarz ewangelicki, dawny wraz z parkiem przyległym do cmentarza od strony południowej (dawny cmentarz)	nr rej. A-1698 z 23.07.1986 r.
Jeziorowskie	cmentarz ewangelicki, wiejski	nr rej. A-3210 z 12.11.1991 r.

Kap	cmentarz ewangelicki, wiejski	nr rej. A-1682 z 15.05.1986 r.
Kożuchy Wielkie	cmentarz ewangelicki, wiejski (I), przy drodze do Kruklina	nr rej. A-2608 z 11.01.1989 r. oraz A-2913 z 1.11.1989 r.
Kożuchy Wielkie	cmentarz ewangelicki, wiejski (II), w północno- wschodniej części wsi	nr rej. A-2607 z 11.01.1989 r. oraz A-2912 z 1.11.1989 r.
Kruklanki	cmentarz przykościelny	nr rej. A-982 z 15.06.1968 r. (wpis kościoła)

Mazuchówka	cmentarz ewangelicki, wiejski	nr rej. A-3641 z 3.12.1993 r.
Miłki	cmentarz przykościelny	nr rej. A-688 z 15.11.1967 r. (wpis kościoła)
Pieczonki	cmentarz ewangelicki, rodzinny	nr rej. A-2606 z 11.01.1989 r.
Rydzewo	cmentarz przykościelny	nr rej. A-689 z 15.11.1967 r. (wpis kościoła)
Ryn, ul. Partyzantów	cmentarz ewangelicki „stary”, ob. komunalny	nr rej. A-1696 z 23.07.1986 r.

Siedliska	cmentarz ewangelicki, wiejski	nr rej. A-2593 z 10.01.1989 r.
Spytkowo	cmentarz ewangelicki, wiejski	nr rej. A-3882 z 1.04.1996 r.
Sterławki Małe	cmentarz ewangelicki, wiejski	nr rej. A-1677 z 15.05.1986 r.
Sulimy	cmentarz ewangelicki, wiejski	nr rej. A-2604 z 11.01.1989 r.
Upałty	cmentarz ewangelicki, wiejski	nr rej. A-3855 z 27.11.1995 r.
Wierciejki	cmentarz ewangelicki, wiejski z kwaterą wojenną	nr rej. A-1674 z 15.05.1986 r.

Wydminy	cmentarz ewangelicki, ob. komunalny	nr rej. A-2591 z 10.01.1989 r.
Wyszowate	cmentarz ewangelicki, wiejski	nr rej. A-2846 z 28.08.1989 r.
CMENTARZE WOJENNE		
Giżycko	cmentarz wojenny z I wojny światowej, ul. Moniuszki	nr rej. A-1420 z 10.03.1983 r.
Giżycko	cmentarz wojenny żołnierzy radzieckich z II wojny światowej	nr rej. A-3263 z 8.01.1992 r.
Jeziorowskie	cmentarz wojenny z I wojny światowej	nr rej. A-3212 z 13.11.1991 r.

Kruklanki	cmentarz wojenny z I wojny światowej	nr rej. A-1580 z 31.01.1985 r.
Marcinowa Wola	cmentarz wojenny z I wojny światowej	nr rej. A-1577 z 31.01.1985 r.
Przykop	cmentarz wojenny z I wojny światowej	nr rej. A-1679 z 15.05.1986 r.

Paprotki	cmentarz wojenny z I wojny światowej (200 m na zachód od wsi)	nr rej. A-2859 z 28.08.1989 r.
Paprotki	cmentarz wojenny z I wojny światowej (2,5 km na południe od wsi)	nr rej. A-1680 z 15.05.1986 r.
Rostki	mogiła zbiorowa żołnierzy rosyjskich z I wojny światowej	nr rej. A-3639 z 3.12.1993 r.
Żywki	cmentarz wojenny z I wojny światowej	nr rej. A-3213 z 13.11.1991 r.
ARCHITEKTURA MILITARIS		
Giżycko	zamek krzyżacki	nr rej. A-547 z 15.06.1961 r.
Giżycko	zespół Twierdzy Boyen	nr rej. A-1196 z 16.03.1973 r.

Ryn	zamek krzyżacki	nr rej. A-551 z 12.07.1961 r.
ZABYTKI TECHNIKI		
Giżycko	most obrotowy na Kanale Łuczańskim wraz z urządzeniami	nr rej. A-701 z 8.07.1986 r.

Giżycko, ul. Warszawska 37	wodociągowa wieża ciśnień	A-4531 z 7.12.2009 r.
Giżycko	zespół przemysłowy rzeźni miejskiej	A-3655 z 6.01.1994 r.
Ryn, ul. Partyzantów 6A	wodociągowa wieża ciśnień	nr rej. A-4204 z 30.01.2001 r.
Ryn, ul. Sawickiej 3	młyn wodny, ob. elektryczny	nr rej. A-1363 z 16.02.1982 r.
ZESPOŁY DWORSKO-FOLWARCZNE		

Gawliki Małe	zespół dworsko-folwarczny	nr rej. A-2753 z 10.03.1989 r.
Głębowo	zespół dworsko-folwarczny	nr rej. A- 24.09.1993 r.
Jagodne Małe	zespół dworsko-folwarczny	nr rej. A-3903 z 3.07.1996 r.
Kruklanki	dwór z otoczeniem 50-100 cm	nr rej. A-978 z 15.06.1968 r.
Kruklanki	obora w zespole dworsko-folwarcznym	nr rej. A-989 z 15.06.1968 r.
Ławki	zespół dworsko-folwarczny	nr rej. A-3564 z 24.09.1993 r.
Mioduńskie	dwór w zespole dworsko-folwarcznym	nr rej. A-3840 z 5.09.1995 r.
Pamry	dwór w zespole dworsko-folwarcznym	nr rej. A-2755 z 10.03.1989 r.
Pierkunowo	zespół dworsko-folwarczny	nr rej. A-3978 z 8.04.1997 r.
Sołdany	dwór w zespole dworsko-folwarcznym	nr rej. A-3178 z 23.07.1991 r.
Zielony Lasek	zespół dworsko-folwarczny	nr rej. A-1481 z 3.08.1983 r.

PARKI DWORSKIE		
Brożówka	park dworski, krajobrazowy z przyległym terenem zabudowy mieszkalnej i gospodarczej	nr rej. A-3205 z 4.11.1991 r.
Doba	park dworski, krajobrazowy	nr rej. A-1551 z 22.06.1984 r.
Gawliki Małe	park dworski, krajobrazowy z przyległym otoczeniem	nr rej. A-1654 z 17.03.1986 r.
Głąbowo	park dworski, krajobrazowy z przyległym terenem zabudowy mieszkalnej i gospodarczej	nr rej. A-1600 z 12.11.1985 r.
Jagodne Małe	park dworski, krajobrazowy z przyległym terenem zabudowy mieszkalnej i gospodarczej oraz aleją dojazdową	nr rej. A-2587 z 14.11.1988 r.
Ławki	park dworski, krajobrazowy	nr rej. A-3564 z 24.09.1993 r. (wpis zespołu)
Mleczkowo	park dworski, krajobrazowy z przyległym otoczeniem	nr rej. A-1601 z

		12.11.1985 r.
Pamry	park dworski, krajobrazowy z przyległym terenem zabudowy mieszkalnej i gospodarczej	nr rej. A-1655 z 17.03.1986 r.
Pierkunowo	park dworski, krajobrazowy z przyległym terenem zabudowy mieszkalnej i gospodarczej	nr rej. A-1602 z 12.11.1985 r.
Srebrna Góra	park dworski, krajobrazowy	nr rej. A-1650 z 12.03.1986 r.
Ryński Dwór	park dworski, krajobrazowy z przyległym terenem zabudowy mieszkalnej i gospodarczej	nr rej. A-2577 z 10.11.1988 r.
Upałty Małe	park dworski, krajobrazowy z przyległym terenem zabudowy mieszkalnej i gospodarczej	nr rej. A-1988 z 31.03.1987 r.
Żywki	park dworski, krajobrazowy	nr rej. A-1393 z 6.05.1982 r.
BUDYNKI		
Bogacko 11	budynek mieszkalny, drewniany	nr rej. A-694 z

		15.11.1967 r.
Giżycko	plebania murowana	nr rej. A-3244 z 19.12.1991 r. (wpis zespołu kościół)
Giżycko, ul. Białostocka 13	budynek mieszkalny, szachulcowy	nr rej. A-3405 z 26.10.1992 r.
Giżycko, ul. Dąbrowskiego 5	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-3410 z 29.10.1992 r.
Giżycko, ul. Dąbrowskiego 6	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-3409 z 29.10.1992 r.
Giżycko, ul. Dąbrowskiego 7	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-3384 z 18.09.1992 r.
Giżycko, ul. Dąbrowskiego 8	budynek mieszkalny, murowany (kamienica) wraz z działką	nr rej. A-4455 z 12.02.2007 r.
Giżycko, ul. Dąbrowskiego 13	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-3385 z 18.09.1992 r.
Giżycko, ul. Dąbrowskiego 15	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-3387 z 21.09.1992 r.
Giżycko, ul. Kętrzyńskiego 10	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-539 z 6.03.1961 r. (wpis układu

		urbanistycznego)
Giżycko, ul. Konarskiego 23	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-539 z 6.03.1961 r. (wpis układu urbanistycznego)
Giżycko, ul. Mickiewicza 26	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-539 z 6.03.1961 r. (wpis układu urbanistycznego)
Giżycko, ul. Mickiewicza 36	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-539 z 6.03.1961 r. (wpis układu urbanistycznego)
Giżycko, ul. Nadbrzeżna 11	budynek schroniska młodzieżowego, szachulcowy	nr rej. A-3699 z 30.05.1994 r.
Giżycko, ul. Olsztyńska 8	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-539 z 6.03.1961 r. (wpis układu urbanistycznego)
Giżycko, Plac Grunwaldzki 15	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-539 z 6.03.1961 r. (wpis układu urbanistycznego)
Giżycko, Plac Grunwaldzki 16	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-539 z 6.03.1961 r. (wpis układu

		urbanistycznego)
Giżycko, Plac Grunwaldzki 29	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-539 z 6.03.1961 r. (wpis układu urbanistycznego)
Giżycko, ul. Warszawska 17	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-61 z 31.12.1949 r.
Giżycko, ul. Warszawska 23	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-63 z 31.12.1949 r.
Giżycko, ul. Warszawska 38	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-539 z 6.03.1961 r. (wpis układu urbanistycznego)
Giżycko, ul. Warszawska 40	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-539 z 6.03.1961 r. (wpis układu urbanistycznego)
Jeziorko 7	budynek mieszkalny, drewniany	nr rej. A-1309 z 3.03.1980 r.
Kruklanki	budynek plebanii, murowany	nr rej. A-982 z 15.06.1968 r. oraz A-3795 z 14.02.1995 r. (wpis zespołu kościół)

Kruklanki 49	budynek mieszkalny, murowany	A-87 z 17.07.1950 r.
Ryn, ul. Kopernika 3	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1357 z 16.02.1982 r.
Ryn, ul. Kopernika 6	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1359 z 16.02.1982 r.
Ryn, ul. Kopernika 8	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1358 z 16.02.1982 r.
Ryn, ul. Kopernika 10	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1361 z 16.02.1982 r.
Ryn, ul. Kopernika 12	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1360 z 16.02.1982 r.
Ryn, ul. Kopernika 14	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1351 z 16.02.1982 r.
Ryn, ul. Kopernika 15	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1350 z 16.02.1982 r.
Ryn, ul. Kopernika 20	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1366 z 17.02.1982 r.
Ryn, ul. Kościuszki 2	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1367 z 17.02.1982 r.
Ryn, ul. Kościuszki 3	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1365 z 17.02.1982 r.
Ryn, ul.	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1370 z

Kościuszki 7		17.02.1982 r.
Ryn, ul. Kościuszki 8	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1369 z 17.02.1982 r.
Ryn, ul. Kościuszki 11	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1368 z 17.02.1982 r.
Ryn, ul. Kościuszki 13	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1373 z 17.02.1982 r.
Ryn, ul. Kościuszki 14	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1372 z 17.02.1982 r.
Ryn, ul. Kościuszki 15	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1386 z 18.02.1982 r.
Ryn, ul. Kościuszki 17	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-692 z 15.11.1967 r.
Ryn, ul. Kościuszki 18	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1371 z 17.02.1982 r.
Ryn, ul. Nowickiego 3	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1355 z 16.02.1982 r.
Ryn, ul. Nowickiego 4	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1354 z 16.02.1982 r.
Ryn, ul. Partyzantów 1	budynek mieszkalny, murowany, ob. kaplica ewangelicka	nr rej. A-1364 z 17.02.1982 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1352 z 16.02.1982 r.

6		
Ryn, ul. Świerczewskiego 8	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-706 z 13.02.1982 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 11	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-690 z 15.11.1967 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 12	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-705 z 16.11.1967 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 13	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1374 z 18.02.1982 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 16	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-705 z 16.11.1967 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 17	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1379 z 18.02.1982 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 19	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-703 z 16.11.1967 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 20	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1377 z 18.02.1982 r.

Ryn, ul. Świerczewskiego 21	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-702 z 16.11.1967 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 22	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-707 z 18.02.1982 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 24	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-697 z 16.11.1967 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 26	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-697 z 16.11.1967 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 27	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1376 z 18.02.1982 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 29	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1378z 18.02.1982 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 30	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1382 z 18.02.1982 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 31	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1380 z 18.02.1982 r.
Ryn, ul.	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1388 z

Świerczewskiego 32		18.02.1982 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 33	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1385 z 18.02.1982 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 35	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1375 z 18.02.1982 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 39	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1384 z 18.02.1982 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 43	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1387 z 18.02.1982 r.
Ryn, ul. Świerczewskiego 47	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1383 z 18.02.1982 r.
Ryn, ul. Traugutta 7	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1362 z 16.02.1982 r.
Ryn, ul. Wallenroda 5	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1356 z 16.02.1982 r.
Ryn, Plac Wolności 4	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1348 z 16.02.1982 r.
Ryn, Plac	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-1353 z

Wolności 13		16.02.1982 r.
Wydminy, ul. Grunwaldzka 49	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-3427 z 30.11.1992 r.
Wydminy, ul. Grunwaldzka 56	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-3424 z 30.11.1992 r.
Wydminy, ul. Grunwaldzka 60	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-3426 z 30.11.1992 r.
Wydminy, ul. Grunwaldzka 66	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-3423 z 30.11.1992 r.
Wydminy, ul. Grunwaldzka 68	budynek mieszkalny, murowany	nr rej. A-3425 z 30.11.1992 r.

Opracowano na podstawie materiałów Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.

6.3. Zabytki archeologiczne

Specyficzne warunki hydrograficzne sprawiły, iż na przestrzeni dziejów obszar dzisiejszego powiatu giżyckiego cechowało niezwykle intensywne osadnictwo. Wiele bezcennych zabytków przeszłości, przede wszystkim z epoki kamienia odnaleziono w torfowiskach, jeziorach i rzekach mazurskich. Odkrycia te nasiliły się szczególnie od drugiej połowy XIX i trwały po lata czterdzieste XX wieku. Działo się tak dzięki prowadzonym wówczas na dużą skalę pracom melioracyjnym i eksploatacji złóż torfu. Fenomen znalezisk torfowych i bagiennych polega na tym, że pochodzą z nich przedmioty wykonane przed tysiącami lat z nietrwałych surowców organicznych, przede wszystkim z rogów i kości zwierzęcych. Dają one obraz bogatej i wyrafinowanej kultury materialnej ludności mieszkającej na Pojezierzu Mazurskim w paleolicie schyłkowej, mezolicie i neolicie, czyli przez okres ponad dziesięć tysięcy lat, aż do schyłku epoki kamienia.

Osadnictwo pradziejowe związane jest głównie ze zbiornikami wodnymi i rzekami i grupuje się przede wszystkim wzdłuż brzegów jezior, cieków wodnych. Osadnictwo wczesnośredniowieczne i średniowieczne rozwija się również na wysoczyznach oraz wokół

obecnych miejscowości wyznaczając tym samym ich metrykę. Charakterystyczne dla tego czasu grodziska stanowią obiekty o dużych walorach turystyczno - krajobrazowych.

Do rejestru zabytków z terenu gmin powiatu giżyckiego wpisanych zostało dwanaście stanowisk archeologicznych, w tym dwa zespoły (zestawienie nr 2).

Zestawienie nr 2. Wykaz stanowisk archeologicznych powiatu giżyckiego, objętych ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków archeologicznych województwa warmińsko-mazurskiego

STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE, REJESTROWE		
Jeziorko	grodzisko obwałowane	nr rej. C-026 z 28.11.1949 r.
Kamionki	grodzisko wczesnośredniowieczne	nr rej. C-282 z 3.07.2009 r.
Knis	kurhan kultury kurhanów zachodniobałtyjskich (kurhan zachodni) z wczesnej epoki żelaza	nr rej. C-285 z 24.05.2010 r.
Marcinowa Wola	zespół osadniczy	nr rej. C-258 z 11.12.2002 r.
Orło	kopiec strażniczy	nr rej. C-027 z 28.11.1949 r.
Paprotki	ementarzysko ciałopalne kultury bogaczewskiej i grupy olsztyńskiej z okresu wpływów rzymskich i okresu wędrówek ludów	nr rej. C-196 z 20.10.1995 r.
Paprotki	zespół osadniczy (mezolit – okres wpływów rzymskich)	nr rej. C-265 z 9.01.2003 r.
Paprotki	osada w wczesnej epoki żelaza, okresu wpływów rzymskich i okresu wędrówek ludów	nr rej. C-261 z 11.12.2002 r.

Ryn	kopiec strażniczy	nr rej. C-257 z 11.12.2002 r.
Staświny	grodzisko „Święta Góra”	nr rej. 029 z 28.11.1949 r.
Wrony	grodzisko „Piękna Góra”	nr rej. C-252 z 19.06.1999 r.
Wydminy	zespół osadniczy i cmentarzysko	nr rej. C-266 z 23.01.2003 r.

Opracowano na podstawie materiałów Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.

6.4. Gminne ewidencje zabytków

Ochroną – poza obiektami ujętymi w rejestrze zabytków nieruchomości województwa warmińsko-mazurskiego – objęte są także obiekty zabytkowe ujęte w wojewódzkiej i gminnych ewidencjach zabytków. Dotyczy to wszystkich kategorii obiektów zabytkowych nieruchomości: architektury, cmentarzy, parków, alei przydrożnych i stanowisk archeologicznych. Ze względu na fakt, iż w ostatnich dniach grudnia 2012 r. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego wydał interpretację dodatkową *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23. 08.2003 r. z późn. zmianami w zakresie dotyczącym sporządzania i przyjmowania gminnych ewidencji zabytków, żadna z gmin powiatu giżyckiego – jak dotąd – nie posiada gminnej ewidencji zabytków zatwierdzonej sposobem wymagany w/w interpretacją. Po zakończeniu procedury sporządzania, uzgadniania i przyjmowania gminnych ewidencji zabytków, urzędy gmin i miast powiatu giżyckiego – zgodnie z cytowaną ustawą przeکاżą Staroście Giżyckiemu wykazy gminnych ewidencji zabytków.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO POWIATU GIŻYCKIEGO

ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

7.1. Stan zachowania zabytków

Procesy modernizacji przebiegające ze znacznym nasileniem w ciągu ostatnich dwudziestu lat, w znacznym stopniu szkodzą obiektom architektury dawnej. Należy tu wymienić niefachowo prowadzone modernizacje i remonty – rozbudowy zmieniające bryłę budynku, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, często powiązana ze zmianą kształtu otworów, zmiany pokrycia dachów. Uszczerbek pod tym względem jest tym większy, iż właśnie charakterystyczne budownictwo stanowi o odrębności kulturowej miasta i terenu.

Kolejnym problemem jest wprowadzanie do historycznych miast (Giżycko, Ryn) nowoczesnej zabudowy wielkokubaturowej. Proces ten powinien zostać zahamowany, obiekty dysharmonijne – modernizowane lub likwidowane. Nowa zabudowa w obrębie historycznych zespołów powinna być dostosowana do architektury zabytkowej. Należy podjąć szeroko zakrojone działania w celu rewaloryzacji i rewitalizacji miast. Koniecznym jest także objęcie ochroną prawną wiejskich układów ruralistycznych.

Stan zachowania kościołów jest zróżnicowany. Kościoły miejskie na ogół zachowane są w stanie dobrym, parafie dysponują środkami zapewniającymi należyte utrzymanie budynków. Duże problemy z utrzymaniem w odpowiednim stanie zabytkowych świątyń mają natomiast niektóre parafie wiejskie. Dodatkowo obiekty te należy objąć programem wykonania instalacji antywłamaniowych i przeciwpożarowych.

Stan zachowania cmentarzy dawnych jest niezadowalający. Nie wszystkie obiekty posiadają karty ewidencyjne, konieczna jest też weryfikacja i uaktualnienie istniejącej dokumentacji. Stan zachowania cmentarzy katolickich nie budzi zastrzeżeń, problemem jest dokonywana ze względów bezpieczeństwa, eliminacja starego zadrzewienia. W stanie złym są natomiast nieczynne cmentarze ewangelickie oraz znaczna część cmentarzy wojennych z czasów I wojny światowej. Obiekty te są zaniedbane, zarośnięte dziką roślinnością, ich układ przestrzenny jest zatarty, nagrobki – zdewastowane. Dobrym rozwiązaniem byłoby objęcie tych cmentarzy opieką przez szkoły w celu ich uporządkowania i właściwego wyeksponowania.

Stan techniczny obiektów wchodzących w skład zespołów dworsko-folwarcznych jest różny, wynikający z przeznaczenia obiektu a także formy własności. W znacznej części są to jednak obiekty zaniedbane długoletnim użytkowaniem przez Państwowe Gospodarstwa Rolne. Przekształcenia i przebudowy dokonane przez mieszkańców, brak funduszy i możliwości egzekwowania remontów konserwatorskich które powinny być prowadzone przez obecnych właścicieli powoduje, iż obiekty te popadają w postępującą ruinę.

Stan parków na terenie powiatu jest dostateczny, w części z nich w miarę potrzeb prowadzone są prace sanitarne i porządkowe. Większość parków wymaga opracowania inwentaryzacji drzewostanu. Układ kompozycyjny tych parków jest jeszcze czytelny i możliwy do odtworzenia. Zalecane jest prowadzenie dalszych prac porządkowych, pielęgnacyjnych i sanitarnych na ich terenie, po uzgodnieniu z WKZ zakresu prac.

Duża część zabudowy mieszkalnej znajduje się w złym stanie technicznym i wymaga pilnych prac remontowych i modernizacyjnych. W każdym przypadku należy zakres i przebieg prac uzgadniać ze służbami konserwatorskimi w celu uniknięcia stosowania niewłaściwych technologii i materiałów (termoizolacja, nowa stolarka drzwiowa i okienna, pokrycie dachów, kolorystyka elewacji itp.) powodujących utratę pierwotnego charakteru budynków. Budynki użyteczności publicznej zachowały się w stanie zróżnicowanym. Obiekty użytkowane zgodnie ze swoją pierwotną funkcją zachowane są na ogół w stanie dobrym, nie zagraża im zniszczenie. Jednak szereg obiektów w związku z przekształceniami własnościowymi i zmianą pierwotnego sposobu użytkowania, są przebudowywane i modernizowane w sposób niewłaściwy lub ulegają szybko postępującej dewastacji.

Aktualnie zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są inwestycje budowlane i przemysłowe, nielegalna eksploatacja piasek i żwirowni. Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali, których rozmiarów nie potrafimy ocenić. Działalność ta szczególnie zagraża cmentarzyskom zlokalizowanym na terenie powiatu. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego – jak już wspomniano użycie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwój budownictwa na obrzeżach miast, budowa dróg. A zatem podstawowym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych. Historyczne układy miast, nakazują szczególną ochronę pradziejowych,

średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych w ich obrębie. Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też – paradoksalnie - rozwój turystyki, zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej, umożliwił tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Tabela 1. Analiza SWOT dla terenu powiatu giżyckiego

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
• bogaty i różnorodny zasób zabytków charakterystycznych i wyróżniających region;• wyjątkowy w skali kraju zespół zabytkowej Twierdzy Boyen;• różnorodny zasób zabytków budownictwa regionalnego, murowanego;• zachowana duża ilość obiektów obronnych o różnej chronologii – pruskich, krzyżackich i nowożytnych;• wysokie walory i atrakcyjność środowiska kulturowego dla gospodarki, mieszkańców i turystyki.	• zły stan zachowania znacznej części obiektów zabytkowych• brak środków finansowych na konserwację i rewaloryzację obiektów zabytkowych;• zniekształcanie zespołów zabudowy historycznej poprzez wprowadzenie nowej zabudowy, nie liczącej się z lokalną tradycją, architekturą i historycznymi uwarunkowaniami;• słaba promocja zasobów oraz edukacja dotycząca walorów środowiska kulturowego;• niewielka ilość publikacji poświęconych dziedzictwu kulturowemu powiatu• niski poziom społecznego zainteresowania problematyką zachowania obiektów zabytkowych.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• rosnąca rola samorządu regionalnego poprzez włączenie ochrony zabytków w sferę rozwoju regionalnego;• możliwość finansowania prac konserwatorskich i remontowych obiektów zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł: państwowe, samorządowe, prywatne, wyznaniowe, środki UE i in.;• uwzględnianie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w programach, strategiach i planach rozwoju województwa, gmin i miast;• rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;• edukacja w dziedzinie zarządzania dziedzictwem kulturowym;• wzrost zainteresowania mieszkańców przeszłością regionu i jego zabytkami.	• pogarszający się stan techniczny tkanki zabytkowej spowodowany niewłaściwym użytkowaniem;• brak środków na skuteczną ochronę i zabezpieczenie zabytków;• niewłaściwe prowadzenie prac budowlanych, konserwatorskich, niezgodnie ze sztuką budowlaną;• dokonywanie wtórnych podziałów i parcelacji obiektów i zespołów zabytkowych;• niedostatek mechanizmów promujących działania na rzecz ochrony, konserwacji i rewaloryzacji zabytków.• niszczenie zabytków przed objęciem ich ochroną poprzez włączenie do gminnych ewidencji zabytków, wynikające z chęci „pozbycia się kłopotu.”

Źródło: Opracowanie własne

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE I ZADANIA

POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POWIECIE GIŻYCKIM

8.1 Cele strategiczne Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Giżycki na Lata 2013-2016

Cele wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami zostały określone w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz.1568, z 2004 r. Nr 96, poz. 959, Nr 238, poz. 2390, z 2006 r. Nr 50, poz. 362, Nr 126, poz. 875). W artykule 87 wspomnianej ustawy sformułowano je ogólnie, nie różnicując celów poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego, w sposób następujący:

Cel I: Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

Cel II: Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.

Cel III: Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

Cel IV: Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.

Cel V: Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

Cel VI: Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.

Cel VII: Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Z wymienionych wyżej celów, cel I dotyczy jedynie programów opracowywanych na szczeblu województwa, nie wchodzi zatem w obręb zainteresowań Zarządu Powiatu. Cel określony w punkcie II jest *de facto* postulatem, dotyczącym sposobu realizacji innych celów.

W niniejszym programie opieki nad zabytkami powiatu giżyckiego przyjęto jako główne cele III, IV i V.

Realizacji sformułowanych wyżej celów służyć będą następujące działania:

- 1.** Prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych przy obiektach zabytkowych nieruchomych będących własnością powiatu; zabezpieczenie i utrzymanie tych obiektów oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystanie z nich w sposób zapewniający trwale zachowanie ich wartości. Zapewnienie warunków do naukowego badania i dokumentowania obiektów zabytkowych.
- 2.** Ustanawianie przez starostę na wniosek Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków społecznych opiekunów zabytków; cofanie ustanowienia społecznych opiekunów zabytków; prowadzenie listy społecznych opiekunów zabytków; wydawanie osobom fizycznym legitymacji społecznego opiekuna zabytków; wydawanie zaświadczeń osobom prawnym lub innym jednostkom organizacyjnym pełniącym funkcję społecznego opiekuna zabytków. Zgodnie z art. 102 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami społecznym opiekunem zabytków może być osoba posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych, niekaralna, posiadająca wiedzę w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Funkcję społecznego opiekuna zabytków może sprawować też osoba prawna lub inna jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej. Zadaniem społecznych opiekunów zabytków jest podejmowanie działań związanych z zachowaniem wartości zabytków i utrzymaniem ich w jak najlepszym stanie, upowszechnianie wiedzy o zabytkach oraz współdziałanie w tym zakresie z samorządem powiatu oraz Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
- 3.** Umieszczanie przez starostę w uzgodnieniu z Warmińsko-Mazurskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na obiekcie zabytkowym nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków znaku informującego o tym, iż obiekt ten podlega ochronie.
 - 3.1.** Ustalenie z Warmińsko-Mazurskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków listy obiektów do oznakowania; zamówienie stosownych znaków, umieszczenie ich na wszystkich obiektach w powiecie.
- 4.** Współpraca na wniosek zainteresowanych stron w zakresie utrzymania istniejących i wytyczanie nowych szlaków kulturowych.
 - 4.1.** Wspieranie podejmowanego przez gminy zagospodarowania miejsc atrakcyjnych turystycznie, m. in. szlaków kulturowych, ścieżek edukacyjnych, tras rowerowych, przystani żeglarskich i innych związanych z dziedzictwem kulturowym.

5. Współpraca z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz ochrony zasobów kulturowych i przyrodniczych oraz rozwoju turystyki w powiecie giżyckim.

5.1. Współpraca z organami samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi działającymi w sektorze ochrony dziedzictwa kulturowego w zakresie:

- edukacji dzieci i młodzieży obejmującej ochronę zabytków;
- organizacji konkursów poszerzających wiedzę uczniów na temat idei propagujących walory powiatu giżyckiego w zakresie dziedzictwa kulturowego i jego ochrony;
- podejmowanie działań mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat historii regionu.

6. Upowszechnianie wiedzy o zasobach kulturowych powiatu oraz jego walorach turystycznych na stronie internetowej powiatu oraz innych dostępnych środkach masowego przekazu.

6.1. Wydawanie niekomercyjnych niskonakładowych wydawnictw (drukowanych: przewodników, albumów, widokówek, folderów itp. lub wykorzystujących inne techniki zapisu, np. płyty CD) popularyzujących wiedzę o zasobach kulturowych powiatu; współpraca z organizacjami działającymi na rzecz promocji regionu w tym zakresie.

- przeprowadzenie akcji w formie informacji na stronie internetowej powiatu, plakatu lub ulotek mającej na celu uświadomienie mieszkańcom regionu głównej zasady konserwatorskiej związanej z przeprowadzanymi remontami obiektów zabytkowych, tj. wykonywanie ich przy użyciu materiałów historycznie uzasadnionych, z maksymalnym zachowaniem substancji zabytkowej i minimalną w nią ingerencją.
- propagowanie opieki nad dawnymi cmentarzami cywilnymi poprzez usuwanie roślinności zielnej oraz samosiewek drzew, oznakowanie obiektów, upowszechnianie wiedzy na ich temat wśród mieszkańców gminy, zwłaszcza dzieci i młodzieży szkolnej. Zwracanie szczególnej uwagi na obowiązek otaczania opieką miejsc grzebalnych, niezależnie od pochodzenia i wyznania osób tam spoczywających.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POWIECIE GIŻYCKIM

W realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami wykorzystane zostaną instrumenty ogólne – określone w programach rządowych i wojewódzkich, w tym w Krajowym Programie Opieki nad Zabytkami oraz w innych dokumentach o charakterze planistycznym i strategicznym, a także narzędzia i środki własne samorządu powiatowego oraz partnerów uczestniczących w realizacji programu – Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, państwowych i samorządowych instytucji kultury, jednostek samorządu terytorialnego, kościołów oraz organizacji pozarządowych.

Powodzenie realizacji programu wymaga współdziałania samorządu powiatowego zarówno z jednostkami samorządu położonych na terenie powiatu gmin jak i organizacji pozarządowych, spełniającymi istotną rolę w ochronie i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

Zakłada się, że cele zakreślone w powiatowym programie opieki nad zabytkami będą osiągnięte w wyniku:

- współpracy powiatu z Warmińsko-Mazurskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, innymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz organizacjami i związkami, których działania obejmują m.in. ochronę dziedzictwa kulturowego;
- wspieranie działań organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz organizacji turystycznych promujących odpowiedzialne wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego w rozwoju turystyki;
- inicjatywy własnej władz powiatu, w tym ujmowanie zagadnień z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami w dokumentach planistycznych powiatu.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Finansowanie ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce może odbywać się z różnych źródeł. Podstawowe to:

1. źródła publiczne (np. budżet państwa, budżety jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, środki Unii Europejskiej, inne źródła zewnętrzne);
2. źródła prywatne (osób fizycznych, organizacji pozarządowych - stowarzyszeń, fundacji, kościelnych osób prawnych itp.);

Fundusze strukturalne, których środki mogą być wykorzystane na zadania z zakresu rewitalizacji, przewidziane do wykorzystania do końca 2013 roku to przede wszystkim:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR),
- Europejski Fundusz Społeczny (EFS),
- Inicjatywa Wspólnotowa (EQUAL)
- Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski Mechanizm Finansowy.

Programy operacyjne, które zawierają zapisy odnoszące się do problematyki rewitalizacji to:

- Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury (RPO Warmia i Mazury),
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (POIiŚ),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki (POKL),
- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (POIG).

Ze względu na fakt, iż nadal trwają prace nad przygotowaniem zasad dla nowego okresu finansowania w latach 2014-2020, obecnie trudne jest określenie możliwości finansowania działań związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami z w/w źródeł.

W okresie objętym niniejszym *Programem*, nakłady na ochronę zabytków i dziedzictwa kulturowego mogą pochodzić z:

- budżetu powiatu;
- środków Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego na ochronę i utrzymanie miejsc cmentarnictwa wojennego (w przypadku współdziałania z samorządami na szczeblu gminnym);
- środków Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

11. ZASADY OCENY REALIZACJI

POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POWIECIE GIŻYCKIM

Zgodnie z art. 87, ust. 5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami za monitorowanie realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami odpowiada Zarząd Powiatu, który co dwa lata sporządza stosowne sprawozdanie i przedstawia je Radzie Powiatu. Niezwłocznie po przyjęciu przez Radę Powiatu Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Giżyckim, powołany zostanie zespół, który zajmie się monitoringiem realizacji programu. Zespół ten zostanie powołany uchwałą Zarządu Powiatu.

W okresach dwuletnich dokonywana będzie przez Zarząd Powiatu ocena realizacji programu. Ocena ta będzie udostępniana do publicznej wiadomości na stronie internetowej powiatu. Zmiany w programie wymagają uchwały Rady Powiatu Giżyckiego.

Prace nad kolejnym programem opieki nad zabytkami powinny być zainicjowane na trzy miesiące przed zakończeniem okresu czteroletniego obowiązywania programu.